

איסורי שאר העינויים ביום הכפורים

א

בתוספות ישנים, ריש פרק שמיני דיומא, כתבו דאין להביא ראיה שכל העינויים חוץ מאכילה ושתיה הם מדרבנן מדשרינן למלך וכלה לרחוק ושיש חטטין בראשו לסוך כדרכו ואינו חושש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוק, "כי אין איסור מן התורה אלא רחיצת כל גופו והילכך מדרבנן לא גזור בהני". והקשה הגדול ממינסק בהגהותיו אור גדול על המשניות שם "הא כיון דכל גופו מן התורה אסור, א"כ להוי ראשו (או ידיו) חצי שיעור דאסור מן התורה לר' יוחנן".

והנראה לומר דאיסור רחיצה או סיכה אינו אסור מצד מעשה הרחיצה או הסיכה באופן דכל גופו הוא רק "שיעור" במעשה ואיסור, דמניין לנו שיעור כזה של כל גופו, אלא דמן התורה רחיצת או סיכת כל גופו אסור והיא היא מעשה האיסור, היינו מעשה המביא להתוצאה שכל גופו יהיה רחוק או יסוך זהו מה שאסרה התורה. לפי"ז אין שייך איסור חצי שיעור ברחיצה או בסיכה שלא על כל גופו משום דאין כאן מעשה איסור כלל ואין זה המעשה שאסרה התורה.

הנה מצינו אפילו בדרבנן איסור רחיצה רק על כל גופו והוא בתענית צבור, ג' האמצעיות וז' האחרונות, כדשנינו בברייתא בתענית די"ג ע"א וכשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר, כן באבל תוך ז' בצונן וכדאיתא שם ע"ב והלכתא אבל אסור לרחוק כל גופו בין בחמין בין בצונן כל שבעה, אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר, ודאי שלא נקשה על אלו מדוע מותר במקצת גופו ואינו אסור משום חצי שיעור [אפילו אם נאמר שאיסורו שייך גם באיסורים דרבנן], ומשום דכן אסרו רבנן רק רחיצה של כל גופו ולא אסרו פחות מזה וכדאיתא שם בברייתא בהא דלא אסרו מלאכה אלא ביום אבל בלילה מותר, וכמו שמלאכה בלילה אינה נכנסת בסוג אותם הדברים שעליהם גזרו רבנן ואסרום בת"צ, אשר לכן "ביום" במלאכה הוא חלק מעצם מעשה האיסור, אולי גם נעילת הסנדל בתעניות צבור, שנשנה שם בברייתא דלא אסרו אלא בעיר אבל בדרך מותר, ג"כ כזה שאינה בכלל האיסור כי רבנן אסרו רק בעיר ולא בדרך, ועיין

רמב"ם הלכות תעניות פ"ג ה"ד ושו"ע או"ח תקע"ה ס"ק ג' שמשמע מלשונם כזה, אשר בכך "בעיר" בנעילת הסנדל הוא מעצם מעשה האיסור, אבל בתשעה באב ובאבל משמע ששם "בדרך" הוא רק היתר אבל אינו מופקע מן האיסור, ועיין מג"א שו"ע או"ח תקנ"ד ס"ק י"ז ובהגה שו"ע יו"ד ס"ס שפ"ב. כן גם באיסור התורה דרחיצה וסיכה ביוהכ"פ, והכל גופו" הוא החפצא של מעשה האיסור ולא רק "שיעור" להמעשה, וברחץ מקצת גופו או סך מקצתו הוא עושה מעשה אחר, ולא רק פחות ממעשה האיסור, ולכן אינו ענין לחצי שיעור כלל וכלל.

ב

לפי הג"ל ביאור יסוד האיסור ברחיצת כל גופו, שרק רחיצה כזאת אסורה מן התורה לפי התוספות ישנים, הוא לא דעצם מעשה הרחיצה הוא שנאסר ולכן כל רחיצה מצד עצמותה אסורה רק דיש שיעור להאיסור והשיעור הוא כל גופו, אלא דרחיצת כל גופו הוא עצם האיסור שהתורה אסרה, היינו מעשה רחיצה שמרחץ כל גופו הוא הוא האיסור, אבל אין במעשה הרחיצה כשלעצמה שום איסור. וכן הוא בסיכה. וכל זה הוא מה שאין שייך לומר באיסור נעילת הסנדל, כי מה שנוגע לאיסור זה אם רק נועל סנדל ואפילו על רגלו אחת שפיר יש כאן "מעשה" וגם "ענין" דנעילת הסנדל, ואין לחלק בו בין מקצתו לכולו כמו שאין לחלק בו בין עצם המעשה להתוצאה כי בנעילת הסנדל שניהם אחד הם. לכן איתא ברמב"ם הלכות שבייתת עשור פ"ג דיש ה"ז "אסור לנעול מנעל וסנדל אפילו ברגלו אחת", דאפילו כשנועל מנעל רק על אחת מרגליו שפיר יש כאן "נעילת הסנדל" ועבר על האיסור, ומוכן דגם אם נועל על שתי רגליו עדיין הוא עושה אותו האיסור עצמו ויש כאן רק מעשה אחד דנעילת הסנדל ועובר רק על איסור אחד.

במגיד משנה שם על הרמב"ם כותב בזה"ל זה פשוט ומבואר בגמרא שאפילו ברגלו אחת אסור. ל"הגמרא" מסתמא מכוון לאותה המשנה דשבת דס"ה המובאה גם ביזמא דע"ח וביבמות דק"ג דהקיטע יוצא בקב שלו שהכוונה, לפי רוב הראשונים, קיטע על רגלו אחת, ואיתא בגמרא יומא שם ותני עלה ושויין שאסור לצאת בו ביום הכפורים, הרי דאף על רגלו אחת עובר על האיסור דנעילת הסנדל, ב"פשוט" כנראה שמכוון לסברתנו הג"ל. וברור שגם התוספות ישנים יודו שאפילו על רגלו אחת יש האיסור דנעילת הסנדל ואסור מן התורה. [בנעילת הסנדל אם ינעול פחות מרגלו, למשל אם יכסה רק אצבעיו או עקבו, אז כן יהיה דומה לרוחץ פחות מגופו ולא יהיה כאן מעשה וענין דנעילת הסנדל ולא יעבור על האיסור. אפשר שבזה

לא יהיה איסור אפילו מדרבנן ומשום דפחות מרגלו או מקצת רגלו אינו שייך לנעילת הסנדל, והכיסוי אינו בכלל נעל כלל וכלל ומותר גם מדרבנן. בהגהות עטרת זקנים על שו"ע או"ח תרי"ד על הדין דאסור לנעול סנדל כתב בזה"ל אפילו על רגל א' אסור כמו שאסור להושיט אפילו ידו א' במים (רמב"ם). לפי משכת"ל אין דבריו נכונים בהשוותו איסור נעילת סנדל על רגל א' להאיסור דרחיצה במקצת גופו, ובעצם הדין אינו צריך לראיה דנעילת סנדל על רגל א' הוא הוא האיסור דנעילת סנדל ואין שום הבדל בין נועל על רגלו אחת לנועל על שתי רגליו וכמשכ"ל, ושפיר נקטו הרמב"ם לאיסור וכדבר פשוט וכש"כ המ"מ. מה שאין כן ברחיצת מקצת גופו שהוא איסור מיוחד ולפי התוספות ישנים אינו אלא מדרבנן, ואפילו לכל אלו הראשונים שאינם משמיעים חילוק דין בין כל גופו למקצת גופו מ"מ אין דומה נעילת הסנדל לרחיצה בעצם מהות מעשה האיסור וכמש"כ. גם יש להעיר כי מסתימת לשונו משמע שהרמב"ם הוא שכתב את הדמיון בין נעילת סנדל לרחיצה במים אבל באמת אין זכר מזה בהרמב"ם. כן לשונו "להושיט אפילו ידו א' במים" בא מלשון הגמרא דפסחים דנ"ד ע"ב אבל שם הלשון הוא "אצבעו", ודאי בשנעילת הסנדל על "אצבעו", אם באנו לדמות זל"ז, לא יהיה אותו האיסור או אפשר שמותר לגמרי וכמשכ"ל וכן מסתבר. כנראה שמרן החפץ חיים זי"ע נמשך אחר לשון זה של העטרת זקנים כמשתמש בלשון הרמב"ם ברגע כתבו דין זה, שכן כתב בביאור הלכה סימן הנ"ל בזה"ל כתב הרמב"ם דאפילו לנעול מנעל ברגל אחד אסור וכמו שאסור ברחיצה יד אחד, אבל באמת אין דמיון בין נעילת הסנדל לרחיצה במים והרמב"ם מעולם לא כתבו.

מן אלו הדברים יצא חילוק בדין בתעניות צבור האמצעיות והאחרונות שמותר ברחיצת פניו ידיו ורגליו אפילו בתמין וכמבואר בגמרא תענית ד"ג וברמב"ם הלכות תעניות פ"ג ה"ד, ובאבל תוך שבעה שמותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן וכדאיתא בגמרא שם וברמב"ם הלכות אבל פ"ה ה"ד, אם יהיה מותר או לנעול סנדל על רגל אחת? לפי השוואתו של העטרת זקנים וביאור הלכה בין איסור נעילת הסנדל לרחיצה במים היה יוצא שכן מותר, אבל אין זה עולה על הדעת כלל ומאד מסתבר שאסור וכי אין הנדונים דומים זל"ז כלל וכש"כ.

הנה עיקר תירוצו של התוספות ישנים דרחיצת הפנים במלך וכלה, סיכת הראש כשיש חטטין ורחיצת הידים כשמלוכלכות בטיט מותרים מפני

שאיסורם אינו אלא מדרבנן אבל ברחיצת כל גופו שאסור מן התורה לא היה מותר מפני אלו הטעמים צ"ע מהברייתא המובאה בגמ' שבת, ביצה ותענית דכל חיבי טבילות טובלין כדרך בין בתשעה באב בין ביוהכ"פ ואיך מותר לעבור על איסור תורה דרחיצת כל הגוף מפני הטעמים דטבילת מצוה, שלא לטמא טהרות או משום תפלה [ועי' גמרא סוף יומא, ותוד"ה כל ביצה די"ח ע"ב ורמב"ם הלכות שביתת עשור פ"ג ה"ב], וודאי שטבילה היא כרחיצת כל הגוף וכלשון הרמב"ם שם "ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול". כן אם נאמר שכל גופו לאו דוקא ואפילו רוב גופו יהי' אסור מן התורה ומשום דרובו נכולו, וכזה מסתבר וכן היא באמת שיטתו של היראים בדבר זה בסימן (קי"ח) ת"כ, צ"ע מהא דיומא דע"ז ע"ב ת"ר ההולך להקביל פני אביו או פני רבו וכו' עובר עד צוארו במים ואינו חושש, וכן שם שומרי פירות עוברין עד צוארן במים ואין חוששין ועוד שם, ואיך מותר לעבור על איסור תורה דרחיצת רוב גופו משום אלו הטעמים דמשום מצוה או שמירת הפירות.

והנראה לומר בזה דאם הוא רוחץ משום מצוה או כדי לשמור את הפירות אין הוא עושה שום מעשה שבדרך רחיצה ואין כאן שם או הפצא של רחיצה ומותר מן התורה כי רק הכנסת במים יש בזה ולא רחיצה, ומדרבנן הוא דאסור כי לא גרע מהושיט אצבעו במים אלא דמשום מצוה או שמירת הפירות מדרבנן התירו, והקילו חכמים בהו כמו שהקילו לאותן השיטות הסוברות שכל עיקר איסורם הוא רק מדרבנן, אבל במלך וכלה לרחוץ הרי הם רוחצים כדי ליפות את פניהם ושפיר הוה בדרך רחיצה ויש בזה הפצא של רחיצה, וכמבואר בגמרא דמלך ביפיו תחוינה עיניך וכלה כדי שלא תתגנה על בעלה והם הם דרך רחיצה, אלא דיש טעם להיתר אם האיסור הוא רק מדרבנן, וביש חטטין בראשו הרי כשסך הוה זה בדרך סיכה וכלשון הברייתא שם "סך כדרכו ואינו חושש", ואף שיש כאן "רפואה קצת" וכלשון התוספות ישנים שם מ"מ שפיר יש כאן הפצא של סיכה [אשר אולי תמיד יש בה קצת רפואה], וכן גם בחולה, וברוחץ ידיו כשמלוכלכות בטיט או בצואה הרי הוה זה ג"כ בדרך רחיצה וכן הוא לשון הברייתא שם "רוחץ כדרכו ואינו חושש". לכן בכל אלו אם רחיצה וסיכה היו אסורים מן התורה גם במקצת גופו לא היה די בטעמיהם המיוחדים להתירם, ומותרים רק משום שכל איסור המקצת גופו הוא מדרבנן, ושפיר הוכיחו התוספות ישנים מכל אלו את יסוד הדין דמן התורה אסור רק כל גופו אבל לא מקצת גופו.

בני המצויין מר קאפל נ"י העירני דהשאלה אם רוב גופו חשיב ככל גופו לזה שרחיצתו תאסר מן התורה וכמ"ש לעיל תלוי בזה: אם נאמר שכל גופו הוא חלק מעצם מעשה האיסור ובלא זה אין כאן חפצא של רחיצה אז שפיר שייך לומר שאף רוב גופו בכלל רחיצה ומשום רובו ככולו, אבל אם נאמר שכל גופו הוא רק "שיעור" במעשה האיסור וכמו שהבין הגדול ממינסק אין לומר רובו ככולו כי הרי אין שייך דין זה בשיעורים דההלכה של שיעור מפקיע מן הדין דרובו ככולו [וכמו שלא יהיה די ברוב כזית וכדומה]. לפי"ז לפי דברינו דכל גופו הוא מעצם מעשה האיסור אף רחיצה של רוב גופו ג"כ אסור מן התורה וכדלעיל.

ד

בשו"ע או"ח תרי"ג ס"ק א' העתיק את דינא דהברייתא ביומא דע"ז דואם היו ידיו [לפי גירסת רבינו חננאל, הרא"ש ושאר הפוסקים, ועי' מסורת הש"ס שם] מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש בזה"ל ואם היו ידיו או רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או בצואה וכו' מותר לרחצם שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג. המתברר הוסיף לדין זה "רגליו או שאר גופו" ומקורו הוא בהגהות מיימוני נוסד על התוספתא. וז"ל הג"מ בהלכות שביתת עשור פ"ג ה"ב וכתב בס"ה דאין חלוק בכ"מ שהוא בין בגופו בין ברגליו דתנינא בתוספתא [יומא פ"ד ו'] אמר רשב"ג היו רגליו מלוכלכות בטיט וצואה מדיחו במים כדי שלא יטנפו כליו, ואין חלוק בדבר ע"ש. וכוונתו הוא דכיון דהטעם הוא שרוחץ כדי שלא לטנף את כליו ולכן מותר א"כ איזה חלוק הוא בין ידיו ורגליו או באיזה מקום שהוא בגופו. אבל אין ר"ל דבזה נכלל גם "כל גופו" דהרי לפי התו"י יהיה אסור מכיוון שזה איסור תורה ואינו נכלל בהדין לרחוץ משום לכלוך טיט או צואה ודייק בלשונו בהג"מ "בכ"מ בין בגופו בין ברגליו" אשר משמע שכל גופו אינו נכלל. בכך לפי שיטת הרמב"ם שגם שאר עינויים לבד אכילה ושתייה ג"כ אסור מן התורה [כן הבינו שיטתו הר"ן ונושאי כלי הרמב"ם המ"מ, כס"מ ולח"מ] וכנראה שכן הוא שיטת ההג"מ אשר בהלכות שביתת עשור פ"א ה"ה מביא את הסמ"ג דאיכא איסורא דאורייתא בשאר עינויין ע"ש, אם נסבור כהתו"י דיש חלוק בין כל גופו למקצתו, וההיתר דלרחוץ משום לכלוך הוא רק במקצת גופו שאין אסורו אלא מדרבנן, שפיר מובן הא דלא כללו בההיתר גם זה דכל גופו.

צ"ע לפי"ז דברי ביאור הגר"א בשו"ע או"ח הנ"ל שכתב שם בזה"ל

תוספתא אם היו רגליו מלוכלכין בטיט ובצואה מדיחן במים כדי שלא יטנפו כליו ומזה הטעם ה"ה לכל גופו, הג"מ; ולפמש"כ הרי מעולם לא נקט דין זה בהג"מ לכל גופו. ואפשר דלשון השו"ע "או שאר גופו" משמע שכולל גם כל גופו, גם טעמו של השו"ע להחיתר משום "שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג" מורה שאינו סובר כהתו"י שהרי טעם זה היה אפשר להיות מספיק גם לאיסור מן התורה [אף שיש לפקפק בזה]. לכן אפ"ל דמשום זה נקט הגר"א דין החיתר גם לכל גופו, אבל מ"מ צ"ע.

ה

הנה התו"י הנ"ל בסוף דבריהם שם הקשו על עצם הדין דשאר העינויים ג"כ אסורים מן התורה מהא דתנן במשנתנו והחיה תנעול את הסנדל דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין, וע"כ בדליכא סכנה איירינן מדאסרין רבנן א"כ היכי שרי ר' אליעזר כיון שנעילת הסנדל אסור מה"ת, ומכח קושיא זו דחו דברי עצמם ונקטו דשאר העינויים אינן אלא מדרבנן. אבל הרמב"ם וכל אותם הראשונים [עי' ספר המצות לרבינו סעדי' גאון של הרב פערלא, עשה נ"ה] הסוברים דכל העינויים הם מן התורה מה יענו לזה? והנראה לומר בטעמא דגמרא שם דחיה תנעול את הסנדל משום צינה דמכיוון שנעילת את הסנדל להגן את עצמה מפני הצינה אין כאן דרך לבישה של סנדל ואין בזה שם ומעשה דנעילת הסנדל וכמו שכתבנו לגבי רחיצה ברוחץ משום מצוה או בלשמור את הפירות. לפי"ז החיתר בחיה הוא לא משום צורך או קצת רפואה, אשר טעמים אלו לא היו די באיסור תורה, אלא מפני דאין כאן משום האיסור דנעילת הסנדל.

הרשב"א ביבמות דף ק"ב כתב בזה"ל דתניא התם [בתוספתא יומא פ"ד] לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית אפילו ממטה למטה רשב"ג מתיר וכן הי' רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מדיחן במים כדי שלא יטנפו רגליו את בגדיו עכ"ל התוספתא, והגע עצמך מה ענין זה אצל לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית, א"ו דת"ק סבר דאפילו לשמור רגליו שלא יטנפם לא ינעול את הסנדל, ורשב"ג סבר דלשמור רגליו ובגדיו מלכלוך שרי, וטעמא הוא דיהיב למלתיה אמאי דקא שרי לנעול ולטייל משום דאלו נתלכלכו שרינן ליה להדיחן במים א"כ נתיר לו בתחלתו לנעול את הסנדל כדי שלא יצטרך להדיח רגליו בסופו. ודאי שאין הרשב"א מתכוון לומר דמשום דלבסוף יהיה מותר לרחוץ לכן הוא כבר מותר עכשיו לנעול ומשום דהוה במקום רחיצה דבנעילתו לא יבוא לידי רחיצה, דאין זה מסתבר

כלל דהרי ברחיצה העתידה לבוא שפיר יהיה מותר ומשום דברחיצה כשרגליו מלוכלכות אין שום איסור אבל מהיכי תיתי שנתיר לו עכשיו לעבור על איסור נעילת הסנדל. אלא כוונתו לומר דמאותו הטעם שמותר ברחיצה כשרגליו מלוכלכות ומשום דאין כאן מעשה רחיצה, מאותו הטעם בעצמו הוא גם מותר לנעול כדי שלא יתלכלכו רגליו כי מכיוון שהוא נועל את הסנדל כדי להגן את רגליו מן הלכלוך אין כאן שם וחפצא דמעשה נעילת הסנדל וכמו בחיה מפני הצינה וכמו שכתבנו.

על משנתנו דוהמלך והכלה ירחצו פניהם כתב בספר תוספות יום הכפורים וז"ל משמע דמלך וכלה אסורים בנעילת הסנדל וקשה דכי היכי דהתירו רחיצה למלך משום מלך ביפיו כו' ה"נ ראוי להתיר למלך נעילת הסנדל דגנאי לראותו יחף דזה בכלל מלך ביפיו כמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' מלכים. והנה ברמב"ם שם כן הוסיף עוד דינים לזה שבגמרא תענית די"ז וסנהדרין דכ"ב בנוגע למלך ביפיו, שם ישנו רק הדין דמלך מסתפר בכל יום ומשום מלך ביפיו כו' וברמב"ם פ"ה ה"ה מהלכות מלכים כתב בזה"ל המלך מסתפר בכל יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך וכו' אבל אין הרמב"ם מזכיר מפורש את הדין דמלך נועל את הסנדל ומשום מלך ביפיו וכו'. אבל מסתבר דבכלל מתנאה במלבושין נאים ומפוארים" ובלל ג"כ שינעול את הסנדל כדי שלא ילך יחף והוא בכלל מלך ביפיו כו', ודאי שלזה כוון בעל התוספות יום הכפורים ברמזו על הרמב"ם פ"ב מהל' מלכים לדין הנ"ל בשאלו את הקושיא הנ"ל. והנה לפמש"כ אין כאן קושיא ואדרבא יש מכאן ראיה דמכיון דנעילת הסנדל אסור מן התורה לכן אין המלך מותר בה ואין די בטעם דמלך ביפיו להתיר איסור תורה זה, ואינו דומה לרוחץ את פניו שאיסורו הוא רק מדרבנן והקילו משום מלך ביפיו. ודאי שאם היתה רחיצת פנים אסורה מן התורה גם מלך היה אסור בה כי גם מלך כשרוחץ יש ברחיצתו שם ומעשה רחיצה כי הרי רוחץ כדרכו, כן גם בנעילת הסנדל דמלך שפיר יש בה מעשה וחפצא דנעילת הסנדל שהרי נועל כדרכו ולכן אסור גם מלך לנעול.

1

והנה לאלו הראשונים הסוברים דשאר העינויים, לבד אכילה ושתייה, הם אסורים רק מדרבנן לכאורה צ"ע מהגמרא דיומא דע"ד ע"ב ת"ר תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה או בצנה כדי שיצטער, ת"ל וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי נפש שב ואל תעשה, והנה איך

היה יכול להיות הוה אמינא שכוונת התורה בפסוק "תענו את נפשותיכם" היא שישב בחמה או בצנה הרי מן התורה הוא אסור רק באכילה ושתייה. ואין לומר דלפי הס"ד דישב בחמה וכו' שפיר היינו חושבים שגם שאר העינויים אסורים מן התורה, דהרי גם להמסקנה ולאחר הדרשא דמה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי נפש שב ואל תעשה עדיין אין שום מיעוט מיוחד למעט שאר העינויים אלא דמותרים משום דכן קבלו חז"ל דאין הם נכללים בצווי התורה דתענו את נפשותיכם ואין זה שייך להדרשא דשב ואל תעשה להיות שינוי דין בין הס"ד והמסקנה. כן אין לומר דכל הקושיא היא רק על הדרבנן, והיינו דר"ל מכיוון שמדרבנן אסור בשאר העינויים יהיה גם מחויב לישב בחמה או בצנה מדרבנן דהרי מבואר בסוגיא שם דהגוי חמשה ענויין כנגד ה' ענויין שבתורה וכן מובא שם דרשה מיוחדת כאסמכתא לכל אחד מחמשה העינויים ומהיכי תיתי עינוי גוסף זה מדרבנן. גם לפי"ז התירוץ דהגמרא היה ר"ל דדורשין את הפסוק דוכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי נפש שב ואל תעשה למעט ישיבה בחמה או בצנה מדרבנן ובתור אסמכתא וזה אינו כי אין דורשים קרא כאסמכתא ללמוד שאין חיוב או שאין איסור מדרבנן ורק להיפך דורשין אסמכתא מקרא ללמוד שכן חייב או שאסור מדרבנן.

והנראה לומר בפירוש הס"ד דהגמרא שהיינו אומרים שאין המכוון של "תענו" דקרא לעינוי של צום אשר בא לאסור אכילה ושתייה אלא התורה כוונה לעינוי של צער ממש במקום ועשה וכמו ישיבה בחמה או בצנה ובתור "סגוף" וע"ז באה הילפותא דמה מלאכה בשב ואל תעשה אף עינוי נפש שב ואל תעשה דהמכוון של "תענו" הוא בשב ואל תעשה ולכן אי"א להיות במובנו החיובי של "סגוף" אלא "צום" ואיסורו הוא רק באכילה ושתייה דכן קבלו חז"ל דזהו קיומו של צום מן התורה.

וכעין זה כתב בספר שיח יצחק בפרשו את הס"ד בזה"ל דאם הוא עינוי של אכילה לימא קרא תענו את נפשותיכם בצום כדכתיב עניתי בצום נפשי וכו' אלא ודאי הוה משמע דכל מין עינוי סני אפילו בחמה. ובספר תוספות יום הכפורים כתב בזה"ל יראה דטעמא דס"ד לפרש כן משום דפירש תענו משמע שיעשה דברים כדי לענות בהם את נפשו אבל לא יאכל ולא ישתה. העינוי בא ממילא, וכל מלאכה ר"ל הקיש הכתוב העינוי לאיסור מלאכה.

